

Innlegg sendes FiskeribladetFiskaren
E-post: redaksjonen@fbfi.no
Telefaks: 55 21 33 01
Adresse: Sandbrogaten 5-7, 5003 Bergen

Hovedinnlegg/kronikk: Maksimalt 5.000 tegn (ca. 750 ord).
 Underinnlegg/replikk: Maksimalt 1.500 tegn (ca. 250 ord).
 FiskeribladetFiskaren forbeholder seg retten til å forkorte alle innlegg som mottas. Likeledes forbeholder vi oss retten til å lagre innlegg i

elektronisk form, samt publisere dem på internettet. Innlegg honoreres ikke. Bidragsyttere oppfordres til å sende innleggene med epost til redaksjonen@fbfi.no
 Vi tar også i mot lagringsmedia av alle typer.

I kjølvannet av **Sjømatindustriutvalget** – og i forkant av Stortingsmeldingen om sjømatindustrien: Her følger sekretariatets betraktninger om meldingen.

Sjømatindustri- utvalget

Innlegg

FISKEINDUSTRI

Som sekretærer for Sjømatindustriutvalget har vi med stor interesse fulgt debatten og lest mange av høringsuttalelsene. Flere forhold tyder på at det kan være behov for noen oppklarende kommentarer til utvalgets arbeid. Kommentarene står for vår regning, og kan naturligvis ikke tas til inntekt for utvalgets syn. Vårt utgangspunkt er at sløsing med ressurser – det være seg fisk eller andre innsatsfaktorer – bør unngås. Samtidig må sjømatnæringen kunne tilby sikre og attraktive arbeidsplasser for å overleve på sikt.

Sjømatindustriutvalgets rapport (NOU 2014:16) har fått stor oppmerksomhet – i alle fall i fiskerinæringa. Og i disse dager skal regjeringens oppfølging av arbeidet i form av en stortingsmelding foreligge.

Det synes å være liten uenighet rundt utvalgets virkelighetsbeskrivelse og de økonomiske analysene. Diagnosen synes altså i hovedsak grei, men medisinen som foreskrives er det få som har tru på. Uenigheten knytter seg i all hovedsak til vektningen av de økonomiske og fordelingsmessige konsekvensene. Mange av utvalgets forslag innebærer at det må gjøres avveininger mellom ulike verdier og konsekvenser. Dette er i hovedsak en arena for politiske valg, der alle er meningsberettigede og alle stemmer like verdifulle.

En annen observasjon vi gjør er at det fortsatt er slik at det nesten utelukkende er aktører i fiskerinæringen som deltar i debatten, og fangstleddet er særlig skeptisk til endringer i rammevilkårene. Oppdrett og aktører utenfor «menigheten» er nesten fraværende. Dette er uheldig da alle samfunnsaktører har interesse av at politikken som utformes for sjømatnæringa er best mulig egnet til å skape velferd for landets innbyggere.

Utvalgets mandat

Utvalget ble bedt om å

Bent Dreyer, forskningssjef i Nofima og medlem av sekretariatet for Sjømatindustriutvalget.

Øystein Hermansen, forsker ved Nofima og medlem av sekretariatet for Sjømatindustriutvalget.

John R. Isaksen, forsker ved Nofima og medlem av sekretariatet for Sjømatindustriutvalget.

komme med forslag knyttet til å bedre lønnsomheten i landindustrien, og, om mulig, komme med tiltak som kunne bidra til økt nasjonal bearbeiding. Avveininger mellom bedre økonomi og fordelingsmessige konsekvenser skulle overlates til politikerne.

Flere har ment at utvalget har tolket sitt mandat svært vidt når økonomisk organisering og samhandling i verdikjeden har fått så mye oppmerksomhet. Organiseringen av verdikjeden kan ha stor betydning for både lønnsomhet og verdiskaping. Dette blir spesielt viktig når myndighetene legger betydelige begrensninger på aktørenes handlingsrom slik de gjør med fiskeflåten og fiskesalgslag. Dersom utvalget ikke tok for seg disse elementene, ville de ikke ha svart godt på oppgaven.

Flere har påpekt at utvalget fester for stor lit til vertikal integrasjon som saliggjørende for organiseringen av sjømatindustrien. Utvalget skriver at i noen markeder kan kundenes krav til kontinuitet i tilførselen være så strenge at det er mest

hensiktsmessig for sjømatbedriften å eie fiskefartøy, for derigjennom å få større kontroll på råstofftilførselen. Etter all sannsynlighet vil dette snarere være unntaket, heller enn regelen. Et forbud mot dette vil imidlertid hindre enkeltbedrifter i å utnytte slike markedsmuligheter. Samtidig vil velfungerende mellommarkeder være et godt alternativ til vertikal integrering for mange produkter. Hovedkonklusjonen fra utvalget er at bedre samspill mellom de ulike ledd i verdikjeden er nødvendig for å unngå sløsing og øke den globale konkurransekraften.

Lønnsomheten til landindustrien

I gjennomsnitt er ikke avkastningen i landindustrien vesentlig forskjellig fra annen norsk industri. Segmenter innenfor sjømatindustri (som klippfisk og tørrfisk) leverer gode resultater over tid, mens andre (som filet og saltfisk) ikke synes å generere tilstrekkelige overskudd. Både bearbeidingsgrad, antall bedrifter og antall sysselsatte i norsk fiskeforedling er markant redusert over tid. Det er et sterkt signal om at bedriftene i sektoren i mindre grad evner å skape lønnsom foredling av den ressursen vi er så heldige å disponere i våre nærliggende farvann.

Krise er ikke en nødvendig begrunnelse for endringer. Sløsing kan også være et godt argument for endring. Ved å husholdere bedre med samfunnets ressurser (fisk, arbeidskraft og kapital), kan det frigjøres både arbeidskraft og kapital, og genereres større inntekter som kan benyttes til økt velferd.

Økt bearbeiding

Flere har etterspurt analyser av hvilken produksjon og hvilke bedrifter som er best. Analyser basert på Nofimas database av fiskeforedlingsbedrifter gir dessverre ingen klare svar på dette. Hvilke som gjør det best er etter all sannsynlighet avhengig av en rekke forhold, også tilfeldigheter, samt ledelse og ansattes evner. Det som er sikkert er at rammevilkårene er viktige for å forstå hvilke egenskaper som over tid gir suksess i landindustrien.

Utvalget foreslår at myndighetene ikke lengre skal legge begrensninger på fartøyenes utforming og redskapsbruk. Flere frykter at dette vil medføre at mer fisk fryses om bord, noe som vil være uheldig for foredlingsindustrien da ferskt råstoff er best egnet til lokal foredling. Det kan tenkes, men det er langt fra sikkert, at flere fartøy vil fryse fisken. En slik driftsform er både kapital- arbeidskrevende. Om et slikt valg tas av flere, så vil det samtidig forde større arbeidsinnsats, som mange anser som positivt. Samtidig kjøper klippfiskindustrien mye av den fryste fisken fra norske og russiske havfiskefartøy. Til denne produksjonen er faktisk fryst

fisk best, da den gir høyere utbytte. En betydelig del av den fryste fisken selges også til filetering i utlandet, hovedsakelig Kina.

Den samme trenden har vi også sett for fersk fisk, der mengden som sendes med bil ut av landet har steget kraftig de siste årene. I 2014 gjaldt det om lag 58.000 tonn torsk – nesten 20 prosent av torskefangsten det året.

Konsekvenser

De forslagene utvalget fremmer er, som mange av høringsinstansene har påpekt, ikke uten konsekvenser. Utvalget får kritikk for at konsekvensene ikke er godt nok utredet. Den desidert største kilden til frigjorte

Innlegg sendes Fiskeribladet/Fiskaren
E-post: redaksjonen@fbfi.no
Telefaks: 55 21 33 01
Adresse: Sandbrogaten 5-7, 5003 Bergen

Hovedinnlegg/kronikk: Maksimalt 5.000 tegn (ca. 750 ord).
 Underinnlegg/replikk: Maksimalt 1.500 tegn (ca. 250 ord).
 Fiskeribladet/Fiskaren forbeholder seg retten til å forkorte alle innlegg som mottas. Likeledes forbeholder vi oss retten til å lagre innlegg i

elektronisk form, samt publisere dem på internettet. Innlegg honoreres ikke. Bidragsyttere oppfordres til å sende innleggene med epost til redaksjonen@fbfi.no. Vi tar også i mot lagringsmedia av alle typer.

UTVALGET: Sjømatindustriutvalget, populært kalt Tvetås-utvalget under en av sine samlinger.
 ARKIVFOTO: KJERSTI SANDVIK

Den kanskje viktigste usikkerheten er knyttet til de generelle samfunns-kreftene. I hvor stor grad greier fiskeripolitikken å motvirke sentraliserings-tendensene vi ser ellers i Norge?

fiskerinæringen og kysten har legitime interesser i slike verdispørsmål. Denne avveiningen er det derfor politikernes oppgave å gjøre. I dette arbeidet er det viktig at våre folkevalgte har god kunnskap om hvordan fiskeripolitikken påvirker de distriktspolitiske målene. I tillegg bør de være oppmerksomme på alternativen – eksempelvis hva kan samfunnet skape av velferd ut fra en ressursrenteskattlegging. Et annet viktig element er rekkefølgen av tiltakene som introduseres. En tilrettelegging for kun ett ledd i verdikjeden kan innskrenke handlingsrommet for det neste, og endre maktforholdene mellom leddene. En slik tilnærming er ikke nødvendigvis den som gir størst aktivitet langs kysten.

Den kanskje viktigste usikkerheten er knyttet til de generelle samfunnskreftene. I hvor stor grad greier fiskeripolitikken å motvirke sentraliserings-tendensene vi ser ellers i Norge? Resultater fra et pågående arbeid i Nofima og FHF's forskningsprogram «Økt lønnsomhet i torskesektoren» indikerer at fiskeripolitikken har liten betydning. Disse spørsmålene illustrerer behovet for både et betydelig analysearbeid og politisk diskusjon for konklusjoner trekkes. I så måte kan man bare appellere til våre stortingspolitikere om at de ikke faller for fristelsen til bare å anvende «oppleste og vedtatte» distrikts- og fordelingsmessige sammenhenger, men går grundig gjennom disse og gir de fiskerinæringspolitiske målene nytt og bedre innhold.

Vi, og forhåpentligvis mange med oss, ser med spenning fram til regjeringens behandling av Sjømatindustriutvalgets innspill. Signalene hittil tyder på at mange av utvalgets mest kontroversielle forslag ikke kommer til behandling i Stortinget.

ressurser er i rasjonalisering av fiskeflåten. I dag er det en betydelig overkapasitet i de fleste fartøygruppene, hvilket bidrar til at både kapital- og driftskostnader er høyere enn strengt tatt nødvendig.

Dette er imidlertid resultatet av politiske valg, der aktivitet i kystsamfunn er høyt prioritert. Realiseringen av disse gevinstene vil medføre en kraftig nedbygging av fiskeflåten. I tråd med den strukturrasjonalisering som allerede har funnet sted i næringa, vil sannsynligvis fiskeriaktiviteten konsentreres om enda færre steder og mot større og færre fiskefartøy. Sistnevnte fordi lønnsveksten i samfunnet høyst sannsynlig vil være høyere

enn i kapitalkostnadene.

Prisene som i dag betales for torskekvoter er relativt like mellom flåtegruppene. Dette indikerer at det ikke er store lønnsomhetsforskjeller mellom fartøygruppene, og at vi fortsatt vil se en betydelig diversitet i flåtesammensetningen. Hvilke ytterligere konsekvenser dette vil ha for kystsamfunnene er svært vanskelig å spå, noe utvalget heller ikke har gitt seg ut på.

I hvilken grad har det betydning for bosettingen langs kysten at bare fiskere kan eie fiskefartøy? Kanskje er det slik at mannskap likevel ville kommet fra de samme samfunnene som i dag, dersom fiskeindustrien fikk eie fartøy? Kanskje er det

slik at foredlingsindustrien i hovedsak bidrar til aktivitet i distriktene ettersom både eiere og mannskap på en stadig mer mobil fiskeflåte like godt kan være bosatt i byene og arbeide turnus på fiskebåten, i tråd med sentraliseringstendensene ellers i samfunnet?

Fiskeriene kan generere betydelige skatteinntekter om vi rasjonaliserer. I dag er rådende politikk «å la ressursrenten bli igjen på kysten». I dag overføres denne ressursrenta i betydelig grad til de som selger seg ut av fiskefartøyene. Hva er effekten av dette? Investerer disse personene i ny aktivitet på kysten eller plasseres pengene i banken? En skatt på ressursrenta som genereres

i en rasjonalisert flåte kan gi betydelige bidrag til finansieringen av velferdsstaten.

Fiskeripolitikk og sysselsetting

Utvalget erkjenner at det er en konflikt mellom de fiskeripolitiske målene om økt lønnsomhet og å opprettholde bosetting i kystdistrikter. Forslagene fra utvalget oppfattes av mange ikke å ha tatt hensyn til sjømatnærings oppgave som sysselsettingsbærer i kystsamfunnene og dette er kjernen i kritikken av utvalgets rapport.

Hvordan skal man så balansere disse? Det er mange ulike oppfatninger om hvilke mål som skal tillegges sterkest vekt, og også folk utenom